

LESKOVAC

UPITNIK - MIŠLJENJE PRIVREDNOG SEKTORA (mikro preduzeća, malih preduzeća i preduzetnika)

Februar 2015.

Anketu sproveda

Agencija za lokalni ekonomski razvoj
Sektor za LER

I UVOD

Agencija za lokalni ekonomski razvoj je od aprila do novembra 2014. godine, sprovela Anketu o stanju privrede i mišljenju privrednog sektora među mikro i malim preduzećima i preduzetnicima u Leskovcu.

Svrha ove ankete je da se obezbede korisne i pouzdane informacije o stanju u privredi i stavovima poslovne zajednice u Leskovcu. Upitnici su sačinjeni od pitanja čijom analizom ćemo dobiti odgovore na to kakva je poslovna klima u gradu, kako se privrednici Leskovca kotiraju na tržištu, kakve poteškoće imaju kao i zadovoljstvo privrednika kvalitetom lokalne samouprave, pojedinih javnih preduzeća, kao i državnih institucija zaduženih za podršku razvoju biznisa. Upitnik obuhvata istorijat i status firmi, prirodu njihovog posla, mesto na tržištu, pitanja radne snage i zaposlenosti, planove za investicije, informacije o poslovnim objektima, usluge lokalne uprave i odnose sa njom i sveukupne utiske o gradu kao mestu za poslovanje.

II METODOLOGIJA

Anketa je radjena metodom slučajnog uzorka evidentiranih preduzeća i preduzetničkih radnji u bazi Agencije za privredne registre u Srbiji, 2013. godine. Anketom su obuhvaćena mikro i mala preduzeća i preduzetničke radnje. Anketom je obuhvaćeno ukupno 196 mikro preduzeća, malih preduzeća i preduzetnika. Kako bi podaci dobijeni iz upitnika bili što korisniji, rezultate ankete smo obradjivali prema delatnostima kojima se privrednici bave. Uzorak je reprezentativan prema procentu zastupljenosti preduzeća i preduzetničkih radnji, kao i prema procentu zastupljenosti određenih delatnosti u svakoj od prikazanih sektorskih analiza. Rezultati ankete su podeljeni prema sledećim delatnostima i oblastima:

1. Tekstilna industrija u okviru koje su proizvodna preduzeća iz oblasti proizvodnje tekstila i proizvodnje odevnih predmeta.
2. Drvena industrija u okviru koje su proizvodna preduzeća iz oblasti prerade drveta, proizvodnja od drveta, plute, slame i pruća, kao i proizvodnja nameštaja
3. Prehrambena industrija
4. Ostale proizvodne delatnosti, kojima su prvenstveno obuhvaćene proizvodnja metalnih proizvoda i mašina, proizvodnja proizvoda od plastike i proizvodnja papira i proizvoda od papira
5. Trgovina na veliko i malo i sve uslužne delatnosti

Istraživanje je vršeno metodom “lice u lice” u prostorijama anketiranih privrednika. Prosečno trajanje intervju je 50 minuta. Kako bi se podstakli kompletni i iskreni odgovori, privrednici su najpre uvereni da se ovaj izveštaj neće pozivati na konkretne firme, te da će formulari upitnika ostati poverljivi.

III Tekstilna industrija u okviru koje su proizvodna preduzeća iz oblasti proizvodnje tekstila i proizvodnje odevnih predmeta

1. Profil anketiranih preduzeća

Ukupan broj anketiranih privrednika u oblasti proizvodnje tekstila i proizvodnje odevnih predmeta je 18. Privrednici obuhvaćeni istraživanjem predstavljaju reprezentativan uzorak ukupnog broja privrednih mikro i malih preduzeća i preduzetnika u Leskovcu. Slučajni uzorak obuhvata 9 privrednika koji se bave proizvodnjom tekstila i 9 privrednika koji se bave proizvodnjom odevnih predmeta (Tabele 1 i 2). Više od polovine anketiranih privrednika, njih 10, osnovano je pre 2000.godine. U prethodnih pet godina registrovana su 3 anketirana preduzetnika.

Tabela 1:

Preduzetnici	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odevnih predmeta
Broj anketiranih	7	8
Broj registrovanih (APR 2013.)	45	54

Tabela 2:

Mikro i mala preduzeća	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odevnih predmeta
Broj anketiranih	1	2
Broj registrovanih (APR 2013.)	20	13

2. Opšta poslovna klima i njen uticaj na investicione planove

2.1. Faktori koji utiču na razvoj

Kada je u pitanju razvoj proizvoda i usluga, ispitani privrednici su ocenili kao najuticajnije faktore:

- inostranu konkurenciju
- nedostatak finansija,
- troškove materijala,
- domaću konkurenciju
- nedostatak kvalifikovane radne snage (Grafikon 1).

Kao manje uticajni faktori izdvojeni su neadekvatni kapaciteti i troškovi energije, dok srednji uticaj imaju nepovoljni krediti za privredu, zakonodavstvo i udaljenost tržišta.

Grafikon 1:

2.2. Ocena prostora za poslovanje

Prostor u kome posluju je pretežno zadovoljavajući. Od 18 anketiranih, koji su dali odgovor, 14 su vlasnici prostora u kome rade, samo 3 u zakupu, dok jedan poseduje poslovni prostor u vlasništvu ali ima i deo prostora koji zakupljuje. Šestoro njih smatra da za proširenje poslovnih aktivnosti ne bi imali dovoljno veliki prostor, dok samo jedan privrednik ima poslovni prostor koji bi dao u zakup ili prodao.

2.3. Planovi za dalji razvoj

Ukupno 30% anketiranih planira razvoj proizvodnje u narednoj godini. (Grafikon 2). Prema njihovim planovima, ukupnom investicijom od 150 hiljada evra ove firme bi zaposlile 26 radnika.

Grafikon 2:

2.4. Uslovi za dalji razvoj

Ako posmatramo odgovore na pitanja o uslovima za razvoj biznisa u Leskovcu i regionu, možemo primetiti da su poslodavci u tekstilnoj industriji izuzetno zadovoljni ponudom radne snage, jer nijedan od ispitanih nije istakao da ima problema sa pronalaženjem kvalifikovanih radnika. Takodje, samo 25% privrednika ima poteškoća u prinalaženju klijenata u neposrednom okruženju, dok 36% privrednika ima poteškoća u snabdevanju sirovinama u regionu Južne Srbije.

2.5. Izvoz i izvozna tržišta

Od 20 anketiranih privrednika, osmoro su prijavili da imaju izvoz. Kao izvozna tržišta izdvojile su se Crna Gora, Švajcarka i Republika Srpska. Kada posmatramo podatke o veličini izvoza u preduzećima koja su nam ove podatke učinila vidljivim, može se uočiti pad izvoza u 2013. godini u odnosu na 2011. godinu. Izvozni proizvodi anketiranih su dušeci, ćebad i čarape.

3. Zaposleni i radna snaga

3.1. Zapošljavanje

Anketirana mikro, mala preduzeća i preduzetnici, njih 18, zapošljavaju ukupno 65 radnika, od toga 40 žena (Grafikon 3). Samo jedan od anketiranih, registrovan kao preduzetnik, zapošljava više od 10 radnika. U predhodnih 6 meseci anketirani poslodavci zaposlili su ukupno 13 radnika, od čega su 4 žene.

Grafikon 3:

Tri anketirana privrednika registrovala su svoj biznis u poslednjih 5 godina i zapošljavaju ukupno 11 osoba. Ostale firme, registrovane pre 2010. godine trenutno zapošljavaju ukupno 54 radnika. Pre pet godina broj radnika u ovim firmama bio je trostruko manji (17 radnika), što nam daje nadu da mikro i mala preduzeća i preduzetnici mogu da razvijaju svoj posao i nađu svoje mesto na tržištu.

3.2. Plan zapošljavanja

Plan za nova zapošljavanja tokom 2015. godine ima 8 anketiranih poslodavaca, koji planiraju da zaposle ukupno 62 radnika.

3.3. Struktura zaposlenih

Ukoliko pogledamo rezultate koji nam pokazuju broj radnika razvrstan prema načinu registrovanja kod anketiranih poslodavaca (Tabele 3 i 4), primetićemo da prosečan broj radnika kod preduzetnika ne zaostaje u odnosu na broj radnika u preduzećima, kada ih uporedjemo isključivo mikro i mala preduzeća.

Tabela 3:

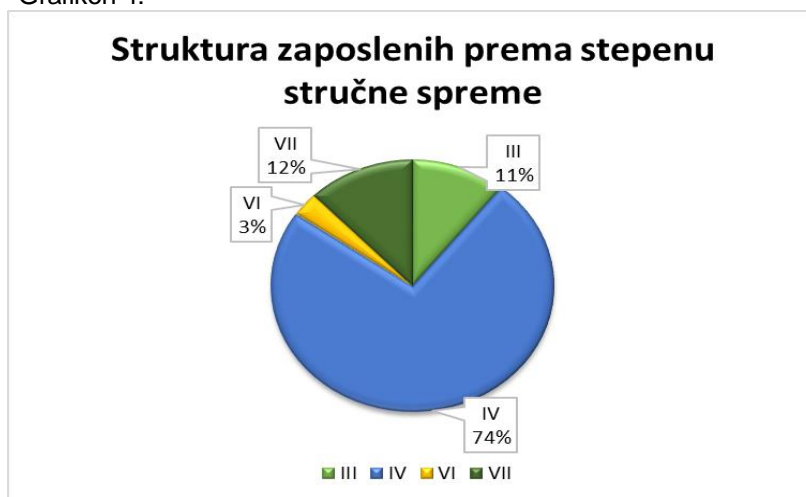
Preduzetnik		
	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odevnih predmeta
Broj registrovanih biznisa	7	8
Ukupan broj radnika	24	29

Tabela 4:

Mikro i mala preduzeća		
	Proizvodnja tekstila	Proizvodnja odevnih predmeta
Broj registrovanih biznisa	1	2
Ukupan broj radnika	6	6

Struktura zaposlenih prema stepenu stručne spreme kod anketiranih poslodavaca je sledeća: 11% radnika je sa III stepenom, čak 74% sa IV, dok je 3% sa VI i 12% sa VII stepenom stručne spreme (Grafikon 4). Ovo je uobičajna struktura zaposlenih u tekstilnoj industriji uopšte, tako da nema nikakvih specifičnosti kada je ovaj podatak u pitanju.

Grafikon 4:

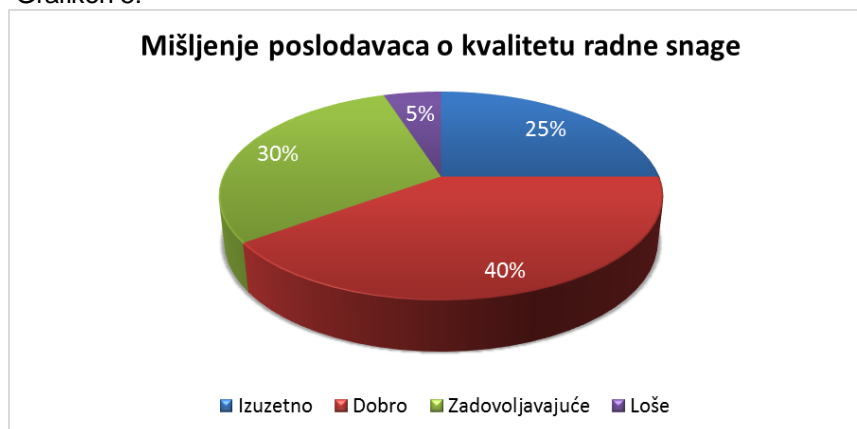
3.4. Prosečna zarada

Prosečna plata kod anketiranih poslodavaca je 20.640,00 dinara. Prosečna neto plata u Leskovcu, prema podacima Zavoda za statistiku Republike Srbije, za period od januara od jula 2014. godine iznosi 33.573,00. To znači da mala preduzeća i preduzetnici u tekstilnoj industriji imaju primanja daleko ispod proseka za Leskovac, svega 61,5% prosečne plate.

3.5. Kvalitet radne snage

Kvalitet radne snage poslodavci su mogli da ocenjuju kao: izuzetno, dobro, zadovoljava i lose (Grafikon 5). Poslodavci su svoje radnike ocenili pretežno sa dobro i zadovoljavajuće, što je i očekivana ocena kada uzmemo u obzir i predhodne rezultate ankete, dok je samo jedan poslodavac rekao da trećinom svojih radnika nije zadovoljan.

Grafikon 5:

3.6. Nedostatak stručnih kadrova

Polovina anketiranih poslodavaca susreće se sa nedostatkom specifičnih profesija: užara, krojača, šivača, pletača, tapetara, konfekcionara i majstora za tekstilne mašine.

4. Javne usluge i odnosi sa vlastima

4.1. Saradnja privrednika sa javnim institucijama

Privrednici su ocenjivali i saradnju sa lokalnim i državnim institucijama (Grafikon 6).

Najnegativnije ocene privrednika dobili su:

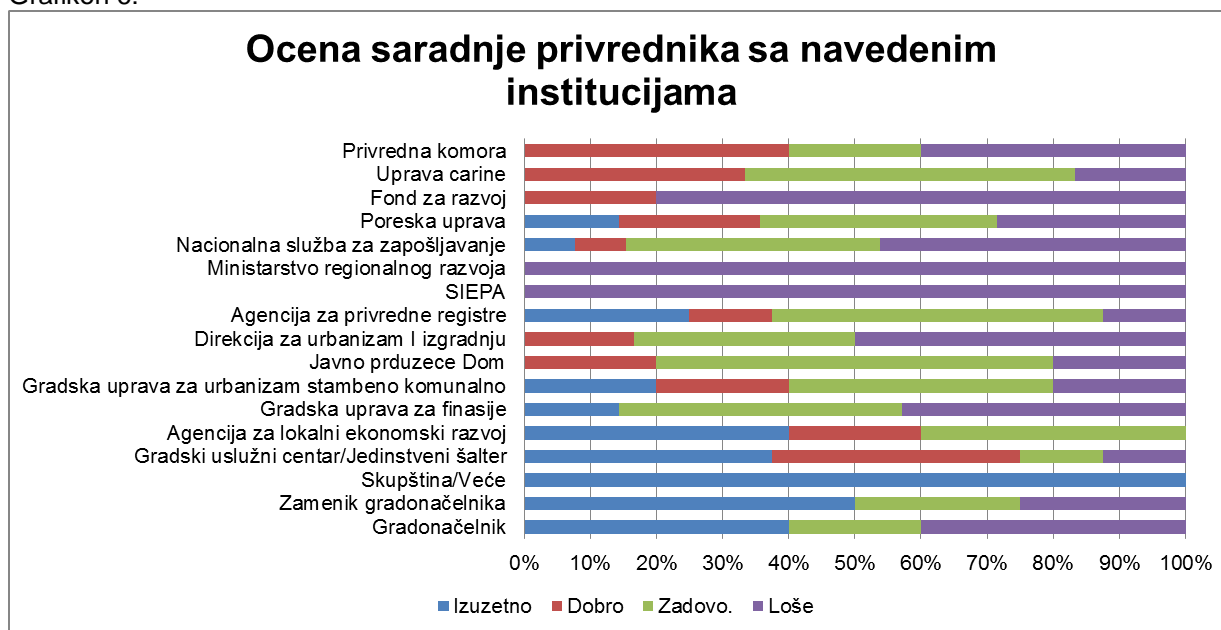
- Ministarstvo regionalnog razvoja,
- SIEPA,
- Fond za razvoj Republike Srbije,
- Direkcija za urbanizam i izgradnju grada Leskovca
- Nacionalna služba za zapošljavanje.

Najbolju saradnju privrednici su ostvarili sa predstavnicima:

- Gradskog Veća,
- Gradskog uslužnog centra,
- Agencije za lokalni ekonomski razvoj,
- Gradonačelnikom
- Zamenikom gradonačelnika.

Kao najveći problem u radu institucija koje su negativno ocenjene privrednici ističu: nefleksibilnost i bavljenje nevažnim pitanjima, sporu i komplikovanu administraciju, zastarele procedure u naplati, neljubaznost radnika, netransparentnost, lošu saradnju institucija sa privrednicima, nezavisnost rada Privredne komore.

Grafikon 6:

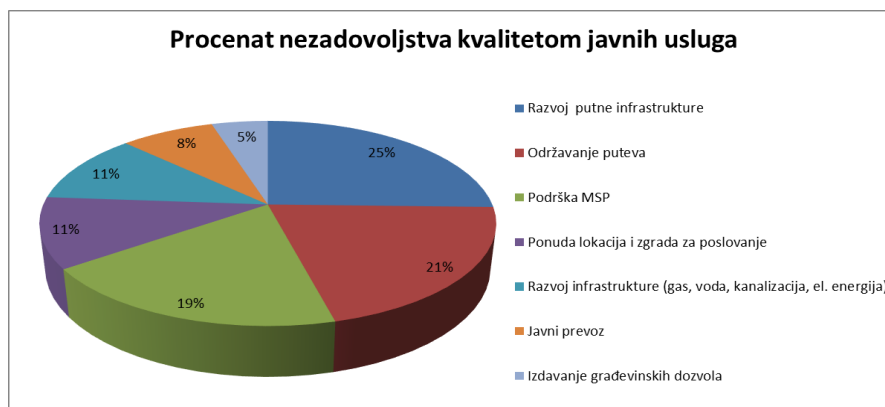

4.2. Kvalitet usluga u gradu

Prema ocenama anketiranih privrednika jedino je proces registrovanja i preregistrovanja radnji i preduzeća funkcionalan, dok prema ostalim odgovorima možemo zaključiti da nisu zadovoljni načinom funkcionisanja.

Od pomenutih loše ocenjenih najviše se ističu razvoj i održavanje putne infrastrukture, koje su ispitanici najlošije ocenili čak u 46% slučajeva, dok je podrška MSP sektoru na trećem mestu. Više rezultata možete videti u grafikonu 7.

Grafikon 7:

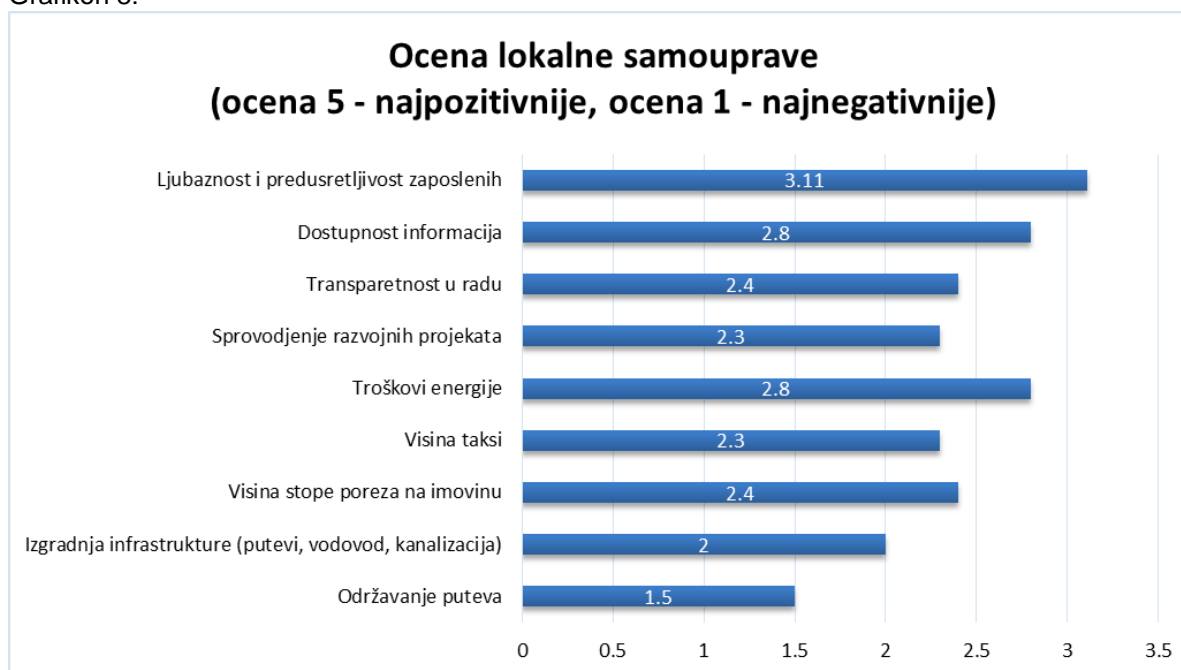
4.3. Predlozi za unapredjenje usluga

Na pitanje: "Koju uslugu bi prvo trebalo unaprediti?", odgovor su: putnu infrastrukturu (u najvećem broju), podršku MSP sektoru organizovanjem seminara i edukacija o poslovanju i za podsticanje kvaliteta radne snage, organizacije proizvođača, ponudu lokacija za poslovanje.

4.4. Ocena lokalne samouprave

Privrednici su imali mogućnost i da ocene ocenama od 1 do 5 rad lokalne samouprave po kriterijumima datim u grafikonu 8. Na osnovu rezultata možemo zaključiti da je prosečna ocena niska (2,4). Najbolju ocenu privrednici su dali za ljubaznost i predusretljivost, dok je najniža za održavanje puteva. Ovaj rezultat ukazuje na to da su privrednicima infrastrukturni uslovi za rad daleko bitniji od bilo kakvog susreta sa radom lokalne samouprave. Međutim, ako pogledamo pitanja koja su se odnosila isključivo na rad lokalne samouprave, primetićemo nešto nižu ocenu za transparentnost u radu u odnosu na ljubaznost uposlenika.

Grafikon 8:

4.5. Mišljenje o Jedinostvenom šalteru i ALER-u

Anketom smo ispitivali i mišljenje privrednika o pojedinim uslugama koje pruža lokalna samouprava a koje su privrednicima nezaobilazan korak u razvoju ili su na usluzi razvoju privrede: Uslužni centar, Jedinostveni šalter za izdavanje građevinskih dozvola i Agencija za lokalni ekonomski razvoj.

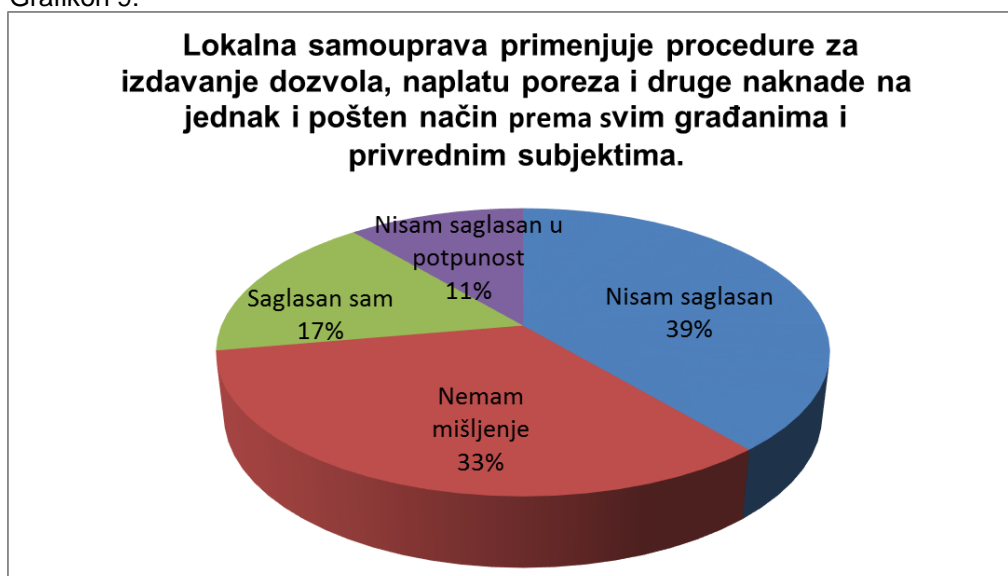
Uslugama Uslužnog centra je zadovoljna većina ispitanika. Polovina ispitanika smatra da bi procedure moglo unaprediti. Treba istaći da je samo 3 privrednika koristilo usluge Jedinostvenog šaltera za izdavanje građevinskih dozvola, što ukazuje na malo ulaganje prirednika u izgradnju, adaptaciju i rekonstrukciju poslovnog prostora. Ovi privrednici su informaciju tražili na šalteru i u procesu nisu koristili mogućnosti koje pruža sajt Jedinostvenog šaltera za praćenje dokumentacije. Kada su u pitanju saglasnosti potrebne za dobijanje građevinske dozvoje, najduže se čeka na Telekom AD i Službu za katastar nepokretnosti, dok su uslugom radnika u Jedinostvenom šalteru privrednici zadovoljni.

Što se tiče usluga ALER-a, 4 privrednika je koristilo usluge, o to: 1 za dobijanje informacija i 3 za dobijanje podsticajnih sredstava. Moramo napomenuti da je ovih 18 privrednika po prvi put kontaktirano upravo za svrhu anketiranja ovim upitnikom i da trećina nije znala koje sve usluge i podsticaje u ALER-u mogu dobiti. OD privrednika koji su koristili usluge, 1 je iskazao nezadovoljstvo uslugama koje su pružene i to zbog papirologije koja prati dobijanje podsticajnih sredstava.

4.6. Proces dobijanja građevinskih dozvola

Kada je pitanje o dobijanju građevinskih dozvola postavljeno nezavisno od toga da li su usluge koristili, 50% ispitanika smatra da lokalna samouprava ne primenjuje procedure za izdavanje dozvola, naplatu poreza i druge naknade na jednak i pošten način svim građanima i privrednim subjektima (Grafikon 9). Ovo nam pokazuje da privrednici ne veruju dovoljno u unapredjenje procedura i da se mišljenje o procedurama vrlo teško menja, ukoliko je u prošlosti bilo negativnih iskustava.

Grafikon 9:

4.7. Generalno mišljenje o Leskovcu

Generalno mišljenje anketiranih o Leskovcu je u 50% slučajeva ocenjeno kao loše, ako analiziramo one ispitanike koji su odgovor dali (Grafikon 10). Ako uporedimo rezultate mišljenja o lokalnoj samoupravi, Leskovcu kao mestu za poslovanje i Leskovcu kao mestu za život, najbolju prosečnu ocenu dobila je lokalna samouprava, dok je Leskovac najlošije ocenjen po kvalitetu života uopšte.

Grafikon 10:

5. Zaključci i preporuke

Nalazi ankete ukazuju na to da lokalna samouprava treba da učini neke korake koji bi podstakli razvoj poslovnog okruženja pogodnog za rast mikro i malih preduzeća i preduzetnika tekstilne industrije. Sugestije koje su privrednici izneli prilikom anketiranja su da Gradska uprava bude otvorenija za kontakt, razgovor i pomoć, posebno kada su u pitanju mala preduzeća i preduzetnici. Kao dobru mogućnost vide omogućavanje povoljnih kredita malim i srednjim preduzećima kao i ostale vidove stimulacije.

Na osnovu ovih nalaza izradili smo sledeće preporuke namenjene lokalnoj samoupravi, državnim organima, privredi i drugim zainteresovanim akterima:

- Uticati na intenziviranje borbu protiv sive ekonomije, saradnjom sa inspeksijskim službama i ostalim relevantnim državnim organima. Siva ekonomija negativno utiče na privrednika, prvenstveno zbog ugroženosti domaćih tekstilaca uvozom i prodajom jeftine robe, koja je po kvalitetu daleko ispod domaćih proizvoda.
- Povećati ulaganja u infrastrukturu. Većina privrednika istakla je kao najveći problem stanje infrastrukture.
- Učiniti vidljivim sve podsticaje u domenu lokalnih taksi. Privrednici se izjašnjavaju da su takse i porezi i dalje visoki, bez obzira na to što je lokalna samouprava učinila neke korake na podsticanju malih preduzeća i preduzetnika. Zbog toga poresku reformu treba pratiti kvalitetnom kampanjom.
- Nastaviti sa podsticajima za nova radna mesta i samozapošljavanje,
- Pomoć u dobijanju finansijskih sredstava za dalji razvoj poslovanja
- Intenzivirati dijalog između nosioca vlasti i malih privrednika i obavezno omogućiti povratnu informaciju na sva pitanja i nejasnoće koji privrednici imaju.
- Pomoći u predstavljanju na inostranim tržištima,
- Preuzeti inicijativu udruživanja i zajedničkog plasmana proizvoda